

DIE GETALLE-TRAP-SPREUK: 'N SEMITIESE STYLFIGUUR

Getalspreuke kom oor die hele wêreld voor. In die Hebreuse literatuur uit die nabybelse tydvak is hulle baie talryk. Amper die hele vyfde hoofstuk van die „Spreuke van die vaders” bestaan uit spreuke van die tipe: „Daar is vier soorte onder hulle wat voor wyse neersit: 'n spons, 'n tregter, 'n filtreersak en 'n sif.”¹⁾

Onder die begrip *midda*, getalspreuk²⁾, word egter ook 'n afwykende tipe gereken, wat ons hier, by gebrek aan 'n betere benaming, aandui met die nogal onelegante term van „getalle-trap-spreuk”. Ons verstaan daaronder 'n spreuk, waarvan die bou beheers word deur twee op mekaarvolgende getalle. Die laëre gaan altyd aan die hoëre vooraf. Beter as deur hierdie definisie kan ons ons bedoeling deur 'n voorbeeld duidelik maak. Ons kies dit uit die Ou Testament: „Drie is dit wat vir my te wonderlik is, ja vier wat ek nie begryp nie; die weg van die arend in die lug, die weg van 'n slang oor 'n rots, die weg van 'n skip in die hart van die see, en die weg van 'n man by 'n meisie.”³⁾

Hierdie stylfiguur wat aan die Sumeriese literatuur vreemd skyn te wees en ook in die Arabiese literatuur nie gebruik word nie, het in die ouere Semitiese letterkunde 'n belangrike rol gespeel. Ons vind voorbeelde in die tekste van Ugarit, in die Ou Testament, in die Spreuke van Jesus, die seun van Sirag, en in die Spreuke van Achiqar, terwyl daar spore van dieselfde stylfiguur in die Babiloniese literatuur bestaan. In hierdie opstel wil ons die materiaal korteliks bespreek, na 'n verklaring van hierdie opmerklike vorm soek, en 'n nawerking daarvan in die Grieks en Siries aanwys.

I. Die voorbeelde uit Ugarit.

(a) Die eerste teks wat ons wil bespreek is II AB III, 17–22⁴⁾:

(17) -m šn dbhm śna b'l
šš (18) rkb 'rpt
dbḥ (19) bšt wdbḥ wdbḥ (20) dnt
wdbḥ tdm (21) amht
kbḥ bšt lbt
(22) wḥ tdmmt amht⁵⁾

¹⁾ Pirqe Abot V, 17 (volgens vertaling van J. Dyserinck, 1910); 15 volgens Misna, uitgawe Stettin, 5679; :18 volgens *The Authorised Daily Prayer Book*, London, 5700.

²⁾ F. DELITZSCH, *Biblical Commentary on the Proverbs of Solomon*, tr. by M.G. EASTON, 1874, p. 12, 13.

³⁾ Spr. 30:18, 19.

⁴⁾ As 'n gevolg van die feit dat 'n belangrike deel van die tekste van Ras Sjamra reeds vier maal uitgegee is (deur CH. VIROLLEAUD, H. BAUER, J. A. MONTGOMERY en Z. S. HARRIS, en deur H. L. GINSBERG) heers daar in die aanduiding van gesiteerde stukke 'n hinderlike verwarring. Dit lyk, solang as daar nog geen volledige hand-uitgawe bestaan, die beste om die simbole van die eerste uitgewer, VIROLLEAUD, aan te hou.

⁵⁾ Om dieselfde rede volg ons hier ook die transkripsie-sisteem van VIROLLEAUD, al kleef daar verskillende besware aan. In die verdeling van die vershelfte volg ons ons eie weg.

Die vertaling en verklaring van hierdie gedeelte bied nog verskillende moeilikhede. Die jongste bewerking is van die hand van TH. H. GASTER.⁶⁾ Sy elegante vertaling het die voordeel, dat dit daarop gerig is om die aangehaalde reëls in verband met die geheel van die teks te bring, maar anderkant die nadeel dat hy daarvir betekenis moet aanneem wat die betrokke woorde in die verdere Ras Sjamra literatuur nie het nie. Gelukkig is dit vir die doel van ons ondersoek nie nodig dat die deur ons voorgestelde vertaling in al sy onderdele korrek is nie.

Ons wil dan vertaal:

„Kyk ⁷⁾), twee offerandes haat Ba'al,
drie Hy wat op die wolke ry:
'n skande-offer ⁸⁾), 'n offer van prostituees ⁹⁾
en 'n offer waarby diensmeisies ontug bedryf.
Want daarby voorwaar raas skande,
en daarby bedryf diensmeisies ontug.”

Ons het hier te doen met 'n tempelreël, want die hele teks II AB behandel die bou van die tempel vir Al'ijan Ba'al. Opmerklik is dat die opsomming van die ongewenste offers die „Wortfolgeprinzip” gehoorsaam: die langste term kom die laaste¹⁰⁾. Dit lyk ook of die derde offersoort eintlik dié is wat die sterkste afkeuring kry, want net by die derde word die afwysing nader gemotiveer¹¹⁾. Maar die vertaling van reël 21 is baie onseker¹²⁾.

In die voorbygaan kan ons opmerk dat as ons interpretasie van hierdie gedeelte juis is, ons die algemene oordeel oor die onsedelike karakter van die ou-Kanaänitiese kultus sal moet hersien. Die tempelprostitusie word hier onomwonde afgekeur. Nie al die Fenisiese heiligdomme was bordele nie.

b) 'n Tweede voorbeeld vind ons in I* AB V, 6-11:

(6) . . . wat qh (7) 'rptk
rhk mdlk (8) mṛtk
'mk šb 't (9) glmk
šmn ḥnzrk
(10) 'mk pdry bt 'r
(11) 'mk tṭly bt rb

⁶⁾ TH. H. GASTER, *A king without a castle. Baals appeal to Asherat*, Bulletin Am. School Or. Research, 101, p. 21-30.

⁷⁾ Met die meeste kommentatore vul ons aan tot *hm*.

⁸⁾ Miskien is nie die abstraktum „skande” nie maar die vroulik meervoud „skandmeissies” bedoel. Dan moet dit ook in r.21 vertaal word.

⁹⁾ Skrap een keer *wdbh* as dittografie.

¹⁰⁾ H. EHELOLF, *Ein Wortfolgeprinzip im Assyrisch-Babylonischen*, Leipziger Semitistische Studien VI, 3, 1916, p. 3.

¹¹⁾ 'n Andere opvatting by H. BAUER, *Die alphabetischen Keilschrifttexte von Ras Schamra*, 1936, p. 50, n.c.

¹²⁾ Voor *lbt*. vgl. Hebr. *bata*. „onverskillig praat”? GASTER se „gloating shamefulness” is vir my nie duidelik nie.

Die vertaling bied maar min moeilikhede :

„ . . . en jy, neem jou wolke,
jou winde, jou . . .¹³⁾, jou reëns,
met jou, jou sewe dienaars,
jou agt wilde varkens.
met jou Pdry¹⁴⁾ dogter van van ar.
met jou Tly¹⁵⁾ dogter van rb.”

Al'ijān Ba'al kry hier instruksies vir sy tog na die onderwêreld. Hy moet sy dienaars saam neem. Vier word genoem, wat pas by sy karakter as god van storm en reën. Plotseling spring die gedig dan oor na sewe en agt. Die oorgang is nog nie verklaar nie. Interessant is die gelykstelling van „dienaars” en „wilde varkens”. Die beeldspraak wys op die onstuimige en verwoestende karakter van die storme.

Dit lyk of die vroulike uitgang *t* in *sb't* daar op wys dat ook die Ugarities die polariteit in die verbinding van die telwoorde met die selfstandige naamwoorde geken het¹⁶⁾. As dit so is moet daar 'n verklaring voor gevind word dat dieselfde *t* hier nie agter *smn* verskyn nie. Die beste oplossing is, dat *smn* hier geen hooftelwoord is nie, dog rangtelwoord¹⁷⁾, sodat ons dan sou moet vertaal: „as agste jou wildevark”. Dan word daardie dier as die vernaamste van al die begeleiders van die god genoem. Dit sal dan sy heilige dier wees, wat gesien die chthoniese karakter van die vark in baie religies goed in die geheel van die teks sou pas. Hierin lê miskien 'n bevestiging van die vermoede dat die vark in Israël onrein is omdat dit by die Kanaäniete 'n heilige dier is wat 'n rol speel in die misterie-Kultus.

(c) 'n Interessante eedformule kry ons in V AB, E, 19, 20 en 34, 35; die twee passasies het dieselfde teks :

bsb't hdrm
bsmnt ap sgrt
„By die sewe kamers
by die agt *ap sgrt*”.

Dis El wat hierdie eed sweer. Met die sewe kamers is vermoedelik die sewe onderdele van die doderyk bedoel. Die stam *sgr* beteken „sluit” en onder die *ap sgrt* het ons vermoedelik die „geslote gebied”

---

¹³⁾ Die vertaling van *mdlk* is nog nie seker nie, vgl. CH. VIROLLEAUD, *La déesse Anat*, 1938, p. 61, 62.

¹⁴⁾ *Pi-id-di-r* [i ?-?], een Istar-figuur. VIROLLEAUD *La déesse Anat*, p. 9.

¹⁵⁾ So, sonder die in ons teks voorafgaande *t*, kom hierdie godsnaam meer voor.

¹⁶⁾ Ongelukkig het ek by hierdie studie nog geen gebruik kan maak van GORDON se Ugaritiese grammatika nie.

¹⁷⁾ Vgl. vir die vorm van die rangtelwoorde in Ugarities J. A. MONTGOMERY and Z. S. HARRIS, *The Ras Shamra Mythological Texts*, 1935, p. 26, 27.

van die doderyk te verstaan¹⁸⁾. Die eed herinner aan die eed by die Styx wat die Griekse gode herhaaldelik aflê. Dis nie goed moontlik om hier „agste” te lees nie; dan sou *ap* vroulik moet wees of *ap sgrt* ’n samestelling. Altwee veronderstellings is onwaarskynlik. Ons merk op dat die „Wortfolge-prinzip” hier weer geld.

(d) Bykans onvertaalbaar is voorlopig nog V AB, D, 79, 80; dieselfde formule vind ons ook VI AB 3, 20, 21:

šn mspdm tht ‘nt arš
šlš mth ġvrm

„Twee . . . is daaronder . . . van die aarde, drie . . .”

(e) Driemaal (I D, 78, 79; III D, I, 22, 23; III D, 33, 34) kry ons die wending:

hlm šnm qdqd šlš ed ‘l udn

„Slaan tweemaal op die kop,
driemaal . . . op die oor.”

Ook hier weer die toepassing van die Wortfolgeprinzip!

(f) Geheel onseker is nog die betekenis van die volgende reëls (I K, 8, 9):

- - - - l(?)k etdb d šb ‘ym
lh šmnt bn um

Met die vertaling van VIROLLEAUD¹⁹⁾ „jy sal ’n *etdb* van sewe dae hê; hy sal agt seuns van (dieselfde) moeder hê” kan ons moeilik saamstem. Die stylfiguur van die getalle-trap, wat hier onmiskenbaar aanwesig is, vereis dat *ym* en *bn um* min of meer kommensurabele groot-hede is.

(g) Dieselfde opmerking geld in I K 83, 84; 174, 175, waar die woorde

hms’ mğd šdš yrhm

twee verwante uitdrukkings moet wees: „vyf . . ., ses maande”; die vertaling van VIROLLEAUD²⁰⁾ „vyf vestinge (in die) sesde maand” is dan ook nie aanneemlik nie.

(h) In suiwer verhalende styl word die formule gebruik in die volgende reëls (I D, 42-44):

šb ‘ šnt yšrk b’l
šmn rkb ‘rpt

„Sewe jare ly Ba’al al gebrek,
agt Hy wat op die wolke ry.”

Dergelike wendings kom meer voor in die verhalende gedeeltes. ’n enkele voorbeeld mag hier nog volg (I AB, V, 18-21):

¹⁸⁾ ’n Andere opvatting by CH. VIROLLEAUD, *La déesse Anat*. p. 76.

¹⁹⁾ CH. VIROLLEAUD, *La légende de Keret*, 1936, p. 35.

²⁰⁾ *Ibid.* p. 39.

(18) yuhb 'glt bdb
 prt (19) bsd šhlmmt
 škb (20) 'mnh šb ' lšb 'm
 (21) t - - ly šmn lšmnym

„Hy hou liefdesgemeenskap met die kalf in die steppe,
 met die vêrs in die veld van . . .

Hy slaap daarmee sewe op sewentig (keer).”
 hy . . . agt op tagtig (keer).”

In hierdie gevalle dien die trapsgewyse opeenvolging van die getalle net as 'n versterking van die indruk van lengte, veelvoudigheid ens. Vgl. ook SS 66, 67: „Sewe jare was voltooi, agt jaarkringe.”

(i) 'n Andere nuanse het die gebruik in tekste soos hierdie (I K 194-196, vgl. 207-209; 106-108 ens.):

tlkn ym w šn
 ahr spsm bšš

„Jy sal gaan, een dag en twee,
 vervolgens op die derde die *spsm*.”

Hier dien die getalle-trap om die spanning te vergroot, wat hom dan in die sin met die hoogste (rang) telwoord ontlaai. Die verskil met die voorafgaande groep is dus, dat die hoogste getal meer reële waarde het. By die voorafgaande groep is die uitgangspunt die eersgenoemde getal; die hoogste is net 'n vermeerdering van die eersgenoemde. By ons laaste groep egter is die laaste getal die bepalende faktor, en die voorafgaande word vanuit die laaste bereken. Dergelike optellings, veral van 1 tot 7, kom baie in die literatuur van Ugarit voor, maar dis die vraag of ons hulle nog tot ons onderwerp mag reken; die kenmerkende van die getalle-trap is immers dat dit begin met 'n getal, wat een minder is as die eindgetal, sodat maar net twee getalle genoem word, terwyl in die opsommings van 1 tot 7 alle getalle genoem word. 'n Oorgangsvorm bied II AB, VII, 9-14:

(9) šš lšm 'hd 'r
 (10) šb'm šb ' pdr
 (11) šmnym b'l m - - -
 (12) ts'm b'l mr - -
 (13) b - - - - b'l bqrb (14) bt
 „66 hou hy die stad
 77 (?) die dorp
 80 Ba'al van . . . .
 90 Ba'al van . . . .

op die . . . . Ba'al in die midde van die huis.”

Vermoedelik het die getal 100 gestaan in die onleesbare plek van reël 13. Daarmee is die doel van die opsomming bereik, want vervolgens begin 'n nuwe episode.

Uit die bespreking van die getalle-trappe van Ugarit is dit wel duidelik, dat die vermoede van GINSBERG²¹) dat die oorspronklike vorm van die getalspreuk altyd 'n rangtelwoord op die tweede plek het, nie voldoende steun in die tekste van Ugarit vind nie. Onder (b) het ons 'n geval gesien waar dit inderdaad so kan wees, maar die spreuke wat ons onder (c) en onder (f) behandel het verraai as ons die *t*-uitgang as 'n bewys van die polariteit in die verbinding van telwoord en naamwoord mag beskou, dat die tweede getal daar 'n hooftelwoord is. Die groep wat onder (h) bespreek is pleit teen Ginsberg se opvatting; die opsommings onder (i) saamgevat sou weer as 'n argument vir sy onderstelling kan geld, maar ons het gesien dat hulle nie geheel en al tot ons gewone tipe van getalletrap gereken kan word nie.

Dis opvallend hoe dikwels die „heilige getalle”, 3 en 7 (77) 'n rol speel. Nietemin toon die sitaat onder (g) dat ook ander getalle gebruik kan word: 5 en 6. Ons laast gesiteerde passate lyk tot 100 op te klim.

II. Die voorbeelde uit die Ou Testament.

Dit sal nie nodig wees om al die voorbeelde van die getalle-trappe in die Ou Testament te bespreek nie; ons wil hulle net opsom en hier en daar 'n enkele opmerking maak.

(a) Die oudste voorbeelde sal vermoedelik wel wees die reeks van 8 getalle-trap-spreuke wat in die eerste twee hoofstukke van Amos vind. Hulle is sonder uitsondering gebou op die skema: „Oor drie oortredinge van . . . , ja oor vier sal Ek dit nie afwend nie.” Opmerklik is dat as vervolgens die sondes opgesom moet word, daar nie vier dog slegs een genoem word²². Die een wat genoem word is natuurlik die vierde; ons het hier dus feitlik met verkorte spreuke te doen. Die vierde, laaste, is dié sonde, wat die profeet eintlik op die oog het; daarom kan die andere ook weggelaat word. Dit maak dit waarskynlik, dat ook waar al die kategorieë opgesom word, soos b.v. in Spr. 30, die nadruk en aandag tog op die laaste behoort te val.

In verband met die feit, dat die Ugarit-voorbeelde 'n duidelike voorliefde vir die getalle 3 en 7 vertoon, sou mens hom ten aansien van Amos 1 en 2 kan afvra of dit toevallig is, dat daar agt getalle-trap-spreuke in voorkom. Uit die geheel van Amos' prediking blyk baie duidelik, dat sy aandag hoofsaaklik lê by die sonde van en die oordeel oor Israel. Dit gaan hom vermoedelik in die eerste hoofstukke van sy boek hoofsaaklik om die oordeel wat hy teen Israel uitspreek. Die voorafgaande oordeelsaankondiginge oor andere volke dien maar net om die grote oordeel oor Israel voor te berei. Mens sou dus die gehele

²¹) H. L. GINSBERG, *Festschrift D. Yellin*, 1935. p. 1-5 (my ongelukkig net uit Z.A.W. 1936 p. 152 bekend).

²²) Amos 1:11 noem vier synonieme, wat egter beter as omskrywing van een sonde opgevat kan word as dat ons hier werklik die vier oortredings sou kry.

gedeelte Amos 1:3—2:6 kan beskou as een grote verborge getalletrapspreuk, wat as volg onder woorde sou gebring kan word: „Daar is sewe volke wat ek sal besoek, en agt wat ek sal straf.” Dit sou 'n argument te meer wees om geen van die oordeelspreuke uit hierdie gedeelte te skrap nie²³).

Die teenwerping dat ons van „die eenvoudige boer uit Tekoa” nie sulke kunstige en gekunstelde vorme mag verwag nie, kan ons nie laat geld nie. Dis juis die boek van Amos wat van al die twaalf kleine profete die mees gevarieerde literêre vorme vertoon. Vergelyking met die oudste Arabiese poësie kan ons leer dat moeilike digvorme nie die produk van stadskultuur hoef te wees nie.

(b) Hosea 6:2 „Hy sal ons nā twee dae lewendig maak, op die derde dag ons laat opstaan” herinner aan die opsommings-tipe van Ugarit wat ons onder (i) behandel het, altans in soverre dat die vermelding van die eerste getal dien om die spanning te vergroot. Die bedoeling van die uitspraak is om aan te dui dat na die dag van die sterwe daar een volledige dag van dood-wees sal voorbygaan. Soos dikwels by Hosea is ook hier die verband met die konteks nie duidelik nie. Dis moontlik dat ons hier te doen het met 'n sitaat uit tekste wat uit die Kanaänitiese misterie-kultus stam.

(c) In Miga 5:4, 5, onmiddellik na die aankondiging van die koms van die Messias, lees ons: „Wanneer Assur in ons land kom en hy ons paleise wil betree, dan sal ons teenoor hom sewe herders stel, ja agt vorste uit die mense, en hulle sal die land Assur met die swaard afwei en die land van Nimrod by sy ingange. So sal Hy dan van Assur bevry wanneer hy in ons land kom en ons grondgebied betree.”

Dit is 'n miskennis van die wese van die getalletrapspreuk om te vra wie hierdie herders is of om te veronderstel dat hulle Judese vorste onder die opperbevel van die Messias sal wees²⁴). Die profeet sou net so goed hier die getalle drie en vier kan gebruik het, want in werklikheid interesseer die sewe „andere” hom glad nie; hulle het geen konkrete bestaan nie; dit gaan maar net om die agste, wat die Messias is. Daarom kan die subjek in die volgende sin ook van meervoud na enkelvoud oorgaan.

Die getalle wat hier gebruik is doen ons veral dink aan die Ugarietiese teks wat ons onder I (b) behandel het. Ook daar word die sewe dienare glad nie nader gekenskets nie en net die agste verdien die aandag. Origens sou dit 'n baie slegte smaak verraai om die parallel verder deur te trek. Alleen wil ons nog die aandag daarop vestig dat die „Wortfolgeprinzip” op die formule by Miga van toepassing is.

²³) Soos voorgestel deur WELLHAUSEN (skrap 1:9-12), gevolg deur STADE, MARTI e.a.

²⁴) So KEIL *l p.*

(d) 'n Opsomming soos in Jes. 17:6 kan die beste vergelyk word met groep I (i); dis twyfelagtig of dit in ons ondersoek tuis hoort.

(e) in die historiese literatuur kom die eintlike getalle-trap nie voor nie. Mens sou kan wys na die trap 1, 2 in II Kon. 6:10 en in Neh. 13:20, maar dit is hoogstens baie verbleekte herinnerings aan ons stylfiguur. As ons dit tog daarby reken, sou ons ook aandag moet skenk aan die uitdrukking „gister en eergister”²⁵⁾, waarin „eergister” met behulp van die getal drie uitgedruk word, terwyl „gister” die begrip twee suggereer.

Van meer belang is die getalle-trap 12-13 in Gen. 14:4. Dit is 'n kenmerkende voorbeeld van die gebruik van die trap om die spanning te versterk, vgl. I (i). In verband met die vermoede, dat Gen. 14 uit die Kanaänitiese argief van Jerusalem stam²⁶⁾ is hierdie ooreenstemming nie sonder betekenis nie. 'n Dergelike getalle-trap het ons ook in Rigters 14:14,15 volgens die lesing van party handskrifte van die Griekse, Latynse en Siriese vertalings.

(f) Die getalle-trap-spreuk is die beste bekend uit die wysheids-literatuur, veral uit Spreuke, waar ons vijf voorbeelde vind²⁷⁾. In onderskeid met die tot nou toe behandelde voorbeelde uit die O.T. word in die getalle-trap-spreuke in hierdie boek nie maar net die laatste, maar ook al die andere instansies opgesom. Daarmee kom hul in dieselfde kategorie as I (a). By noukeurige lesing blyk dat die bedoeling van die skrywer nietemin sal wees om die volle nadruk te lê op die laaste van die opgesomde groothede.

Met GEMSER²⁸⁾ neem ons aan dat Spr. 6:1-19 eers later in die geheel van Spr. 1-9 ingevoeg is, wat egter nie beteken dat die ingevoegde spreuke jonger as daardie gedeelte moet wees nie. Dit is bestaande spreuke wat op hierdie plek ingevoeg is. Die uitdrukking „tweedrag saai” in 6:14 het die invoeger laat dink aan dieselfde uitdrukking aan die slot van 'n ander spreuk, wat ons nou in 6:16-19 lees. Uit hierdie gedagte-assosiasie mag ons wel konkludeer dat vir die invoeger die mees belangrike deel van hierdie getalspreuk aan die slot kom. Die bedoeling is om hom, wat „tussen broers tweedrag saai” in die sedelik-godsdienstige oordeel nog skerper te brandmerk as „trotse oë, 'n leuenagtige tong, hande wat onskuldige bloed vergiet, 'n hart wat onheilsplanne beraam, voete wat haastig na die kwaad toe loop, en een wat as valse getuie leuens uitstrooi.”

Ons maak dan ook beswaar teen die Afrikaanse vertaling van vers 19: „een wat as valse getuie leuens uitstrooi en tussen broers

---

²⁵⁾ Gen. 31:2, 5; Ex. 4:10; 5:7, 8; Deut. 4:42, 19:4, 6; Jos. 3:4; 4:19; 20:5; I Sam. 4:7; 19:7; 21:5. Die uitdrukking lyk aan die Babilonies ontleen te wees *ina timāli salsi ūmi*, C. BEZOLD, *Bab.-Ass. Glossar*, 1926, p. 293b.

²⁶⁾ E. SELLIN, *Einleitung in das A.T.*, 1935, p. 31, 32.

²⁷⁾ Spr. 6:16-19; 30:15, 16; 30:18, 19; 30:21-23; 30:29-31.

²⁸⁾ B. GEMSER, *Sprüche Salomos*, 1937, p.30.

tweedrag saai". Hier word deur die vertaling die sewende, belangrykste kategorie opgeslok in die voorafgaande een. Dis meer in ooreenstemming met die hele teks om te vertaal: „en een wat tussen broers" ens.

Dat die laaste die eintlik bedoelde is, blyk nie uit Spr. 30:15, 16, al is dit opmerklik dat die vierde begrip die „definisie" uit die aankondiging herhaal. Maar hierdie spreuk is tekskrities aanvegbaar²⁹⁾ en dis die vraag of ons in 27:20 nie 'n parallel het wat digter by die oorspronklike vorm kom nie.

Volkome evident is die geval egter in Spr. 30:18, 19: wat die digter werklik as 'n misterie wil aandui is die oorsprong van die lewe in die moederskoot³⁰⁾. In Spr. 30:21-23 is blykbaar die bedoeling om te suggereer dat die laaste misstand al die voorafgaande insluit. In Spr. 30:29-31 het ons nie met 'n soort voorloper van Brehms Tierleben te doen nie, maar met 'n verheerliking van die laasgenoemde, die koning, wat indrukwekkender wegstap as leeu, haan of bok.

(g) Ook die verdere wysheidsliteratuur ken die getalle-trap-spreuk. Min belangryk is Job 33:14; 33:29 en 9:28 (Hebr. teks 40:5) Van meer betekenis is Job 5:19-23. Hierkan daar geen sprake van wees dat die laaste term die eintlik bedoelde is nie, maar die skrywer gee tog wel 'n besondere gewig daaraan deur net die laaste van 'n motivering te voorsien (vgl. I a.) Vgl. vir die regte lesing *Bibl. Hebr.* 1937³.

'n Opmerklike geval tref ons aan in Pred. 11:12, waar die bedoeling blykbaar 'n versterking van die indruk van veelvoudigheid is, vgl. die groep in Ugarit wat onder I (h) behandel is. Pred. 4:12 sou ek egter nie tot die voorbeelde van ons stylfiguur reken nie. Anders as in die egte getalle-trap-spreuk het die getalle hier meer as net formele betekenis.

(h) Uit die Psalms kan ons maar een voorbeeld aanwys, Ps. 62:12, wat die beste met die aangehaalde voorbeelde uit Job 33:14 en 39:28 vergelyk kan word. Die Masoretiese vers-indeling is hier seker onjuis³¹⁾; beter kan gelees word:

„Een ding het God gespreek,
twee is dit wat ek gehoord het:
dat die sterkte aan God behoort,
en aan U, Here, die goedertierenheid."

Die nadruk lê op die goedertierenheid van God, wat die man van sy verbond teen alle gevaar sal beskerm, en daartoe ook die sterkte het.

So kry ons dus 25 voorbeelde van die getalle-trap-spreuk in die Ou Testament. Die getalle wat gebruik word is dieselfde as in Ugarit:

²⁹⁾ Vgl. GEMSER, *Sprüche*, p. 83.

³⁰⁾ GEMSER verwys na Ps. 139:13-16 en Pred. 11:5.

³¹⁾ En daarmee ook vertaling en verklaring van R. KITTEL, *Die Psalmen*, 1922.

2-3; 3-4; 7-8; boonop 1-2; 6-7; 5-6, wat ons vermoedelik wel in Ugarit ken, I (g), is in die Ou Testament nie verteenwoordig nie, net so min as die veelvoude van 7 ens., I (h) en I (i). 'n Besondere geval is 12-13, II (e): is die getal 12 hier deur die historiese gegevens bepaal of is die geval 12, die getal van die uitgebreidheid, hier gekies om 'n lang tyd aan te dui? Gesien die voorliefde vir 'n „simboliese” skema vir die geskiedenis is die laaste alternatief die waarskynlikste.

Die herkoms van die getalle-trap-spreuk in die Hebreuse digkuns is nouliks twyfelagtig. Ons kan nie aanneem dat die Israehete dit selfstandig ontwikkel sou het nie. Netsoos hulle die taal van Kanaän oorgeneem het van die bewoners van Palestina³²⁾, het hulle ook die literêre vorme aan die ouere kultuurvolke in Kanaän ontleen. Daarmee is natuurlik nie gesê dat daar 'n literêre afhanklikheid van die kant van die O.T. ten opsigte van die Ugarit-literatuur bestaan nie; maar die literêre vorme wat ons uit die Ugarit-literatuur ken is weergawe van wat as lied en spreuk in die volksmond geleef het en ook na die ondergang van Ugarit by die volk van Kanaän bly bestaan het. In II (b) het ons vermoedelik te doen met 'n geval waarby nie maar net die vorm, maar ook die inhoud van daardie mondelinge tradisie afhanklik is, terwyl by Gen. 14:4 (II e) miskien van skriftelike beïnvloeding gepraat kan word.

Soos ons hierbo al vermeld het, veronderstel GINSBERG³³⁾ dat die tweede getal in die getalle-trap oorspronklik 'n rangtelwoord sou wees. Die Septuaginta op Job 5:19 en 40:5 (=39:28) lees dit inderdaad; mens sou ook nog op Gen. 14:4 kan wys. As inderdaad die vorm met 'n rangtelwoord die oorspronklike is, dan moet die verandering in 'n hooftelwoord al baie vroeg opgetree het: ons het gevalle daarvan al in Ugarit gesien. Dis nie noodsaaklik om wat die O.T. betref die Masorete daarvoor verantwoordelik te stel of tekswysiging te gaan aanbring nie.³⁴⁾

III. Die voorbeelde uit Sirag.

Aangesien nie al die lesers van hierdie tydskrif oor 'n betroubare teks van die spreuke van Jesus die seun van Sirag beskik nie, sal dit wenslik wees, om die vyf getalle-trap-spreuke wat ons in hierdie apokriewe boek vind volledig in vertaling weer te gee. Grondslag van die vertaling is die Griekse teks, behalwe waar ons die beskikking het oor die Hebreuse.³⁵⁾

³²⁾ H. BAUER en P. LEANDER, *Historische Grammatik der hebräischen Sprache das alten Testaments*, Halle a.S. 1922, p. 23.

³³⁾ Vgl. ook GEMSER, *Sprüche*, p. 83 en die daar gesiteerde literatuur.

³⁴⁾ Soos H. BAUER, *Z.A.W.* 1936, p. 152, wil.

³⁵⁾ Vir die Hebr. teks gebruik ons H. L. STRACK, *Die Sprüche Jesus', des Sohnes Sirachs*, Leipzig, 1903.

(a) Sirag 23:16, 17:

(16) „Twee soorte vermeningvuldig die sondes,
en die derde bring toorn naby;

(17) 'n siel heet as brandend vuur,

sy word nie geblus eer sy verteer is nie;

'n mens wat ontugtig is met die liggaam van sy vlees,

hy hou nie op eer hy 'n vuur ontsteek het nie;

vir 'n ontugtige mens is elke brood soet,

hy rus nie eer hy (sy lewe) geëindig het nie.”

Dis duidelik dat die vertaler in die twee laaste halfverse die Hebreeus nie heeltemal korrek weergegee het nie. Mens sou verwag:

„en 'n ontugtige mens vir wie elkē brood soet is,

en nie rus eer hy sy lewe geëindig het nie.”

Waar ons die Hebreeuse en Griekse teks van Sirag met mekaar kan vergelyk, blyk hierdie soort van onnoukeurighede baie veelvuldig te wees.

Die bedoeling van die digter lyk te wees om te waarsku teen die onreine gedagtes, wat die mens voer tot onanie, en uiteindelik tot daadwerklike egbreuk. Die spreuk is dus op die slot gerig, maar sonder dat gesê kan word dat dit die digter net om die slot gaan. Die oorsakelike verband tussen die drie terme van die opsomming is 'n nuwe element, wat ons in die ouere groepe, die van Ugarit en die O.T., nie aangetref het nie.

(b) 25:7-11:

(7) „Nege toestande het ek in my hart gelukkig geroem,
en die tiende sal ek met my tong uitspreek:

gelukkig hy wat hom verheug oor sy nakroos;

een wat by sy lewe die val van vyande aanskou;

(8) gelukkig die eggenoot van 'n verstandige vrou;

en hy wat met sy tong nie uitgly nie;

en wat een wat minder geag is as hyself nie dien nie;

(9) gelukkig hy wat besonneheid gevind het;

en hy wat (daarvan) verhaal vir die ore van luis-
teraars;

(10) hoe groot is hy wat wysheid gevind het;

maar daar is niemand bo hom wat die Here vrees nie.

(11) Die vrees van die Here oortref alles.

Hy wat dit vashou — by wie sal hy vergelyk
word?”

Die teks soos ons dit hier gee dra 'n hibridiese karakter; die spreuk is naamlik in sy geheel net in die Grieks oorgelewer, maar 7c, 8a, 8c kom ook voor in 'n versameling losse spreuke uit die boek van Sirag wat in die Hebreeuse teks bewaard is. Van daardie vershelfte het ons die Hebreeuse lesing weergegee.

Dis duidelik dat die teks wat die Septuaginta bied, nie ongeskonde is nie. Een van die terme uit die optelling ontbreek. Mens kry die indruk dat die oorspronklike opset was afwisselend 'n vershelfte wat begin met „gelukkig” te gee en een wat met 'n andere konstruksie begin. Uit die Hebreuse fragmente lyk dit of daardie andere konstruksie 'n negasie moet wees: „en wat nie...” Deurvoering van hierdie sisteem in die Griekse teks sou 'n radikaal ingrype vereis. Miskien is die ontbrekende term dié wat ons in die Hebreuse teks onmiddellik agter 8a aantref: „en wat nie met os en esel tegelyk ploeg nie.’ Die verbinding met die lof van die harmoniese huwelikslewe gee 'n interessante kyk op die manier hoe in die derde eeu voor Chr. Deut. 22:10 geëksegetiseer is.

Origens kan daar nie aan getwyfel word nie of die digter by al sy waardering vir huislike geluk en vir agting by die medeburgers vermeld al hierdie seëninge net om duidelik te maak hoe groot die seën van die waaragtige godsvrug is. Om die tiende ding word die nege andere opgesom.

(c) 26:5 is in sy Griekse vorm seker nie korrek nie. Helaas ontbreek die Hebreuse teksvorm. Ek vermoed, dat hierdie spreuk oorspronklik as volg gelui het:

„Vir drie dinge is my hart bang,
 en vir die aanblik van die vierde vrees ek:
 vir die laster van 'n stad,
 en die byeenkoms van die menigte,
 en leuentaal van . . .
 maar bo al wat smartlik is vir die dood.”

Ook hier, soos in die voorafgaande gedeelte, dien die opsomming om aan die laaste, belangrikste element die nodige relief te gee. Metries lyk die spreuk interessant en wel oorwoë: 3+3; 2+2+2; 3. Maar solank as die Hebreuse teks van hierdie passasie nie teruggevind is nie, sal ons min met sekerheid oor hierdie vers kan sê.

(d) 26:28:

„Oor twee dinge is my hart bedroef,
 en oor die derde rys my verontwaardiging:
 'n krygsman wat deur armoede gebrek ly,
 verstandige manne as hulle veragtelik behandel word,
 hy wat van geregtigheid afdwaal na sonde;
 die Here sal hom vir die swaard bestem.”

Ook hier merk ons die gebrekkige van die Griekse vertaling onmiddellik op: die „krygsman” sal wel 'n *gibbōr hail* wees, 'n lid van die ou families wat die regmatige eienaars van die grond was. Dat die spreuk gevorm is om die laaste term ontwil blyk uit die feit dat net die laaste van 'n dreigement voorsien word.

(e) By die laaste van die spreuke van Sirag wat ons in hierdie verband behandel moet, 50:26, 26, het ons gelukkig die steun van die Hebreuse teks, wat ons in staat stel om 'n belangrike korreksie op die Griekse lesing aan te bring:

(25) „Van twee nasies het my siel 'n afkeer,
en die derde is glad geen volk nie:

(26) hulle wat Se'ir bewoon, en die Filistyne,
en die dwase nasie wat in Sigem bly.”

Die sinspeling sowel in vers 25 (b) as in 26 (b) op Deut. 32:21 gee aan die verwensing van die Samaritane die gewenste krag en hef dit uit bo die betuiging van afkeer jeens die Edomiete en Filistyne.

Hoewel soos ons opgemerk het die onbetroubaarheid van die Septuaginta 'n nadelige invloed het op ons studie van die spreuke van Sirag, kan ons tog wel 'n paar gevolgtrekkings maak.

Die eerste is dat GINSBERG se stelling, dat die tweede getal een rangtelwoord behoort te wees, by Sirag sonder uitsondering bevestig is. Minder gunstig vir hierdie teorie is natuurlik dat die spreuke van Sirag juis die jongste voorbeelde van getalle-trap-spreuke is wat ons ken.

'n Volgende konklusie is dat, hoewel Sirag nie die verkorte vorm ken nie, dog altyd al die terme van die opsomming noem, daar tog wel aanwysings is dat ook by hom gewoonlik die nadruk op die laaste term val.

Die getal wat gebruik word is 2—3; 3—4 en 9—10. Die laaste het ons in die ouere literatuur nog nie aangetref nie, maar vgl. 100 vermoedelik in groep I i).

In die opbou van sy spreuke toon Sirag 'n paar maal 'n meer bewuste strewe na logiese en stilistiese afronding as wat ons in die ouere voorbeelde aantref. Dit kan veronderstel word dat Sirag die getal-spreuke uit die Profete en die kanonieke boek Spreuke geken het, maar daar is geen bepaalde aanwysing van regstreekse invloede nie.

IV. 'n Getalle-trap-spreuk in Achiqar.

Dit was logies om op ons behandeling van die getalle-trappe in die O.T. onmiddellik die beskrywing van dieselfde verskynsel in die apokriewe boek Sirag te laat volg. As ons streng chronologies te werk sou gegaan het, sou ons die voorbeeld wat ons nou wil bespreek êrens midden in die Ou Testamentiese spreuke, b.v. tussen die profetiese voorbeelde en dié wat ons aan die wysheidsliteratuur ontleen het, 'n plaas moet gee het.

Behalwe uit late Siriese en Arabiese resensies ken ons die geskiedenis van Achiqar en die daarby aansluitende versameling van spreuke uit 'n aantal nogal fragmentariese papyrus-blaaie, wat deel uit-

maak van die dokumente van die Joodse kolonie van Elefantine³⁶). Hulle is in die Aramees geskrywe en dateer uit die eind van die vyfde eeu voor Chr.³⁷) Die stof is egter vermoedelik heelwat ouer. Die geskiedenis van Achiqar behandel sy lotgevalle onder Sanherib, koning van Assyrië (705-681). Dit bewys nog nie, dat al die spreuke uit Assyrië en Assyriese tyd stam nie, maar juis in die getalle-trap-spreuk wat ons wil behandel word die Babylones-Assyriese god Samas genoem, die sonnegod, wat in die Bab.-Ass. spreuk-literatuur meer as enige andere god genoem word. Ons mag dus wel aanneem dat die spreuk wat nou volg 'n Bab.-Assyriese oorsprong het en dat ons daarin 'n voorbeeld van 'n Oos-Semitiese getalle-trap het (Col. VI, 92-94):

(92) „Twee dinge is voortreffelik

en op drie rus die welbehae van Samas:

een wat wyn drink en dit gee (aan andere);

een wat wysheid betuel (?) . . .;

(93) en een wat 'n woord hoor en dit nie openbaar maak nie;

kyk, dit is kosbaar voor die aangesig van Samas.

Maar hy wat wyn drink en dit nie aan andere gee nie;

(94) en wie se wysheid afdwaal . . .

Wie sien? . . .”³⁸)

Hierdie enigste Aramese getalle-trap-spreuk het iets wat hom onderskei van al die voorbeelde uit ander tale wat ons behandel het: die gedagte word, nadat die spreuk afgesluit is deur 'n sinsnede wat aan die laaste term besondere nadruk gee, vervolgens in negatiewe vorm herhaal. Ongelukkig is die teks in die negatiewe gedeelte te fragmentaries om met enige kans op sukses gerekonstrueer te word.

V. Analoë verskynsels in die Babilonies.

Hoewel JEREMIAS verseker, dat die getalspreuk 'n suiwer Joodse literatuurvorm is, wat geen parallele het in die letterkunde van die omwonende volke nie³⁹), is daar ook in die Babiloniese tekste spore van 'n dergelike stylfiguur. Die meeste voorbeelde het ons in die Gilgamis-epos gevind⁴⁰). Dis waar dat hulle almal die „verbleekte” tipe verteenwoordig, wat ons ook in Ugarit (I, h) en die O.T. (II e) aangetref het, maar nietemin bly hulle van belang.

Dikwels kom voor die uitdrukking „ses dae en sewe nagte”⁴¹), waarby eenmaal hierdie uitdrukking in die ou-Babi-

³⁶) Sien b.v. C. G. WAGENAAR, *De Joodsche kolonie van Jeb-Syene in de 5de eeuw voor Christus*, 1928.

³⁷) Die beste uitgawe is die van A. COWLEY, *Aramaic Papyri of the fifth Century B.C.*, 1923.

³⁸) Die kursiewe woorde is aanvullings naar A. COWLEY, *Jewish documents of the time of Ezra*, London, 1919.

³⁹) A. JEREMIAS, *Das A.T. im Lichte des alten Orients*, 1930^a, p. 664.

⁴⁰) Ons siter na die uitgawe van R. CAMPBELL THOMPSON, *The Epic of Gilgamish*, 1930.

⁴¹) I, iv, 21; II, ii, 6, 7; XI, 127; XI, 199.

loniese resensie voorkom⁴²⁾, wat dus wel die vroegste instansie van 'n getalle-trap sal wees. 'n Andere teks het in die ou-Babiloniese resensie „sewe dae en sewe nagte”⁴³⁾. Eenmaal kry ons na 'n opsomming van ses dae: „en toe die sewende dag aanbreek”⁴⁴⁾. Driemaal kom voor die wending: „Op die 20ste dubbel-uur het hulle 'n maaltyd toeberei, op die 30ste dubbel-uur die aandmaaltyd gehou”⁴⁵⁾. Die woorde *iskunu nubattu* wat ons weergee met „hulle het die aandmaaltyd gehou” word deur CAMPBELL THOMPSON met „they rested” vertaal.⁴⁶⁾ Hy het die stylfiguur as sodanig nie herken nie en meen ten onregte dat die tydstippe reële en van mekaar onderskeie betekenis het. Vir *nubattu*, „aandmaaltyd” vgl. E. F. WEIDNER, *Archiv für Orientforschung*, X, 1935, p. 10, n. 55; uit ons plaas blyk dat WEIDNER se vertaling „vooraand” nie korrek is nie; dit moet wees „aandmaaltyd”, wat ook beter in die deur hom gesiteerde tekste pas.

'n Afsonderlike geval is XI, 60, 61 :

(60) *ur-tag-gi-ib-su a-na VI su*

(61) *ap-ta-ra-as . . . a-na VII-su*

CAMPBELL THOMPSON vertaal :

„. . . six times cross-pinn'd her
sevenfold did I divide her.”

Ook hier ly sy vertaling onder die miskienning van die stylfiguur. Die twee werkwoorde behoort ongeveer gelyke betekenis te hê, en altwee die reëls het dieselfde slot: sesmaal, sewemaal. Ongelukkig is ons nog nie in staat om die betekenis van die skeepsboukundige term *ragabu* of *raqapu*⁴⁷⁾ nader te bepaal, terwyl die essensiële woord in reël 61 ontbreek.

Tenslotte noem ons twee gevalle uit *Enuma elis*: V, 16, 17:

„Jy (die maan) sal skyn met horings om ses dae te bepaal,
en op die sewende dag met die halwe kroon.”

En VI, 46b, 47: „Een jaar lang het hulle sy stene gevorm, en toe die tweede jaar aanbreek het hulle die top van Esagila hoog gemaak . . .”⁴⁸⁾

VI. Die oorsprong van die getalle-trap-spreuk.

Gewoonlik word aangeneem, dat die getalle-trap 'n vorm is wat van huis uit in die „wijsheidsliteratuur” sy plek het en vandaar in die profetiese literatuur en in die psalms oorgeneem is.⁴⁹⁾ Teen hierdie stelling pleit die feit, dat ons in die literatuur van Ugarit die oudste

⁴²⁾ II, ii, 6. 7.

⁴³⁾ X, ii, 8.

⁴⁴⁾ XI, 142-146.

⁴⁵⁾ V, ii, 44, 45, XI 283, 284; XI, 300, 301.

⁴⁶⁾ CAMPBELL THOMPSON, *The epic of Gilgamesh, a new translation*, 1928.

⁴⁷⁾ So C. BEZOLD, *Bab.-Ass. Glossar*, 1926, p. 258 a.

⁴⁸⁾ Ons siter na S. LANGDON, *The Bab. epic of creation*, 1923.

⁴⁹⁾ GEMSER, *Sprüche Salomos*, p. 83.

voorbeelde van die getalle-trap vind, en dat dit daar op geen enkele manier met die wysheidsgedagte verbind is nie. Oorgens het ons kan waarneem dat in die Ugaritiese tekste dikwels baie gedegenerende voorbeelde voorkom, wat bewys dat die getalle-trap-vorm al 'n lange bestaan gehad moet hê voordat daardie tekste hul vorm gekry het.

'n Tweede vraag is dié na die oorsprong van die eienaardige vorm, waarin twee opeenvolgende getalle gebruik word. Verskillende geleerdes het probeer om dit te verklaar as 'n raaiselvorm.⁵⁰⁾ Oorspronklik sou die spreuk 'n antwoord gewees het op 'n vraag: „Welke drie word nie versadig nie?” Antwoord: „Die doderyk en die toegesluite moederskoot en die aarde wat nie genoeg water kry nie.” Maar dit is eerder 'n verklaring van die gewone getspreuke, nie van die getalle-trap nie. Waarom daardie vorm dan in die profetiese literatuur so gelief geword het, bly helemal duister.

In die verbygaan mag ons trouens opmerk dat die raaisel nie so 'n onskuldige tydverdryf was as die meeste mense dink nie. By baie volke het die raaisels magiese betekenis. Die Indonesiese bevolking gebruik dit as 'n middel om die vrugbaarheid van die rys te bevorder; raaisels mag uitsluitend opgegee en beantwoord word in die korte tyd dat die stengel swel maar die aar nog nie uitbreek nie.⁵¹⁾ Elders is daar verband tussen die raaisel en die dodegerig.⁵²⁾ Die opvatting van die getspreuk as raaisel wys dus in die rigting van die magie.

In dieselfde omgewing wil ons ook die oorsprong van die getalle-trap soek. Ons gaan uit van die opmerklige feit, dat die getalle-trap te Ugarit in 'n eedformule voorkom, vgl. I c). Die eed is oorspronklik 'n selfvervloeking, waarby die vloekwoord gedink word as 'n selfstandige mag wat, as dit eenmaal losgelaat is, rondvlieg tot dit die skuldige straf.⁵³⁾ Daartoe is dus nodig dat iets losgelaat word, uit die geheel uitgeneem word en tot 'n „selfstandige krag”⁵⁴⁾ gemaak word.

Dit kan baie doeltreffend deur 'n getspreuk gedoen word. 'n Getal snoer 'n aantal dinge by mekaar, waardeur dit beheers kan word. Die getal kan vergelyk word met 'n band, wat die verskillende dinge by mekaar hou. Maar as een van die bepaalde dinge nie binnekant die getal-formule opgesluit is nie, bly dit afsonderlik en kan skade aanrig. Daar is dan een oorkompleet, wat geen rus vind nie en 'n gevaarlike werking kan hê.

Dit word nie maar net uitgebeeld nie maar ook bewerkstellig deur die getalle-trap. Eers lyk dit of die spreker die gevaarlike dinge wat

---

⁵⁰⁾ Sien b.v. P. VOLZ, *Hiob und Weisheit*, 1921, p. 100; O. EISSFELDT, *Einleitung ins A.T.*, 1934, p. 92.

⁵¹⁾ N. ADRIANI, *Het animistisch heidendom als godsdienst*, 1922², p. 22. 23.

⁵²⁾ E. LEHMANN in CHANTEPIE DE LA SAUSSAYE, *Lehrbuch der Religionsgeschichte*, I, 1925, p. 115.

⁵³⁾ H. TH. OBBINK, *De godsdienst in zijn verschijningsvormen*, 1933, p. 171. 172.

⁵⁴⁾ Hierdie uitdrukking ontleen ons aan J. H. F. KOHLBRUGGE, *'s Menschen religie*, 1932, p. 112-121.

hy gaan noem by mekaar hou — maar vervolgens noem hy daar nog een, wat nie by die andere ingesluit word nie, wat afsonderlik bly, en dus losgelaat is, noodlottige werking kan uitoefen. So kan mens ook verstaan, hoekom die getalle drie en sewe die veelvuldigste in die getalletrappe voorkom: hulle is „heilige” getalle en het sodoende die mag om die „onheilige” te bind. As daar dan na daardie binding nog 'n afsonderlike krag oorbly, is daar geen mag op die wêreld wat dit kan beheers nie. 'n Analoë gedagte lê vermoedelik agter die bygelowige voorstellings wat ook baie van ons tydgenote nog met die getal 13 (een meer as die heilige getal 12) verbind, vgl. ook II e).

So meen ons dat ons die eedsformule van I c) moet verstaan. Elkeen weet dat die doderyk uit sewe afdelings bestaan. Kennis is mag: in die magie geld hierdie spreuk netso goed as in die skynbaar daaraan teengestelde rasionalisme. Die god hoef die sewe kamers van die doderyk nie te vrees nie, want hy ken hulle. Maar as hy daarna nog 'n agste noem, dan het hy 'n gevaarlike woord uitgespreek: want daardie agste is die onbekende, wat hy nie beheers nie, waarvan die „mag” deur sy woord ontketen en losgelaat word, sodat dit hom kan tref as hy onwaarheid spreek.

Van hierdie gedagte uit word dit duidelik waarom so baie van die getal-spreuke 'n dreigende karakter dra, b.v. by Amos en Miga. Maar ook, waarom dit glad nie nodig is om die voorafgaande drietal of sewetal te noem nie. Want die noodlottige werking sal uitgeoefen word deur die vierde of agste. Die andere is betrekkelik onskuldig. Met hulle kan die mens nog wel oorweg; maar die laatste, wat buitekant die gewone getal val, sal sy ongeluk wees.

In dieselfde lyn lê ook die voorliefde vir die getalle-trap-spreuk as afkeer en haat uitgedruk moet word. Die voorbeelde loop van ons eerste aanhaling uit Ugarit tot ons laaste uit Sirag. Dit is geen objektiewe mededelings omtrent 'n feitelike gegewenheid nie; dis veelmeer verwensings, wat iets konkreets wil bereik.

Selvs in so 'n swakke naklank aan hierdie magiese formule as wat ons in Ps. 62:12 (II h) beluister ontbreek die dreigende element nie heeltemal nie. Ons sal goed daaraan doen om hierdie psalm nie te piëtisties uit te lê nie. Die psalm behoort tot die tipe van die „gebede van een wat verkla is”⁵⁵⁾ en wat daarom by die tempel om 'n orakel soek wat hom uit sy nood sal help. Die slot van die psalm bevat daardie orakel⁵⁶⁾ en dit is 'n troos vir die bidder — maar daarom ook tegelykertyd 'n bedreiging vir sy teenstanders, wat die krag van die Here sal ondervind. Vandaar dat die psalm eindig met 'n verwysing na die wrekende geregtigheid van die Here: „want U vergeld elkeen na sy werk.”

⁵⁵⁾ Vgl. H. SCHMIDT, *Das Gebet des Angeklagten im A.T.*, 1928.

⁵⁶⁾ Mooi is dit aangevoel in die Afr. beryming: „'n Godspraak ruis my in die oor.”

In hierdie verband sou ons ook die vraag kan opper of die opmerklike verskynsel, waar ons op gewys het, dat by die spreuk uit Achiqar 'n toevoeging voorkom, waarin dieselfde inhoud nog eens, maar nou negatief word uitgedruk, miskien so verklaar moet word, dat hierdie negatiewe vorm die oorspronklike formulering bevat. Meer dan 'n moontlikheid sal ons dit egter nie noem nie.

Dit pleit vir die suiwere literêre aanvoelingsvermoë van die seun van Sirag dat vier van sy vyf getalle-trap-spreuke dieselfde dreigende karakter het. Hul eindig met 'n verwysing na die dood of is 'n verwensing. Die een uitsondering is miskien nie so 'n groot teenstelling tot die ander voorbeelde nie, as ons vermoede juis is dat oorspronklik op elke positiewe uitspraak 'n negatiewe gevolg het (sien ons bespreking van III b).

Maar soos ons al by ons bespreking van die oudste groep, die tekste uit Ugarit, opgemerk het, het die getalle-trap 'n stylfiguur geword wat ook buitekant sy oorspronklike sin en betekenis gebruik is. Van magiese formule is dit verswak tot literêre kunstgrêep. Dit word gebruik om spanning te vergroot, om die aandag op 'n bepaalde punt te rig. Die enigste wat sodoende oorbly is die besondere nadruk wat op die laasgenoemde term gelê word.⁵⁷⁾

Tog moet dit oorweeg word of hierdie opvatting van die oorsprong en doel van die getalletrap nie van invloed behoort te wees op die eksegeese selfs van Spr. 30.30: 15, 16 kan as 'n waarskuwing opgevat word — is met die vuur miskien die vuur van die hartstog bedoel, vgl. Sirag 23: 17? 30: 18, 19 is alreeds deur die invoeger van vers 20 as 'n waarskuwing teen seksuele ongebondenheid verstaan.⁵⁸⁾ Vers 21-23 dra die karakter van 'n verwensing, en by 29-31 sou opgemerk kan word dat die twee diere wat ons met sekerheid kan herken, die leeu en die bok, vir die mens gevaarlik kan wees,⁵⁹⁾ sodat die spreuk eintlik bedoel om die leser 'n skrik vir die koning in te boesem. Dis in ooreenstemming met andere uitsprake in die wysheidsliteratuur wat die houding van die leerling teenoor die koning behandel.⁶⁰⁾

So kan die insig in die wese en vorme van die getalle-trap-spreuk nie maar net, soos ons by die afsonderlike behandeling van die verskillende voorbeelde gewys het, vir die tekskritiek en die vertaling van betekenis wees nie, maar ook vir die eksegeese.

VII. Die nawerking.

Oor die nawerking van hierdie stylfiguur kan ons kort wees. Vir sover ons bekend is het die Hebreeuse literatuur na Jesus die seun van

⁵⁷⁾ So, na aanleiding van Spr. 30 en Sirag, VOLZ, *Hiob und Weisheit*, p. 100.

⁵⁸⁾ Tot dieselfde resultaat kom, met 'n ontsaglike omhaal van abstruse geleerdheid, A. SCHULTENS, *Proverbia Salomonis*, 1748, p. 455-472.

⁵⁹⁾ Of die andere dier werklik, soos die Septuaginta wil, die haan is, bly vir my twyfelagtig, aangesien dit 'n baie jonge oorsprong van hierdie spreuk veronderstel.

⁶⁰⁾ Vgl. b.v. Spr. 16:10, 14: 19:12; 25:3; ens.

Sirag geen gebruik gemaak van die getalle-trap nie. Die getalspreuke is talryk; ons noem maar net die vyfde hoofstuk van die „Spreuke van die vaders”; maar die eienaardige vorm met twee opeenvolgende getalle het ons nêrens gekry nie. Dis moontlik dat in een van die talryke literêre renaissances van die Hebreëus die een of andere nabootser van die Outestamentiese vorme ook 'n spreuk volgens die trap-tipe neergeskryf het, maar so 'n kunsmatige herlewing mag nie as 'n egte nawerking beskou word nie. Die begrip en veral die gevoel vir hierdie vorm lyk voor die begin van ons jaartelling reeds uitgestorwe.

Ek wil in hierdie verband net op een interessante moontlikheid die aandag te vestig. Ons het by ons bespreking van die Ugarit-tekste gesien dat die getalle-trap daar partymaal optree as blote stylfiguur om die spanning te verlewendig en die aandag te vestig op 'n ding wat na die eers aangeduide tydsperiode sal gebeur (I, i). 'n Analoë gebruik het ons in Gen. 14 gevind (II e), wat vermoedelik onder invloed van 'n met die Ugaritiese vergelykbare literatuur gestaan het. Nou is dit opvallend dat presies dieselfde konstruksie herhaaldelik voorkom in die Odyssee. Ons geë 'n paar voorbeelde⁶¹):

(V, 278-280) „Sewentien dae het hy oor die see gevaar, en op die agtiende het die skadu-ryke berge van die land van die Faiake verskyn.”

(IX, 74-78) „Toe het ons daar twee dae en twee nagte aan een stuk deur gelê, terwyl ons ons gemoed verteer sowel deur moegheid as deur smart. Maar toe dan die skoonlokkige Eoos die derde dag laat aanbreek het, toe rig ons die mas op en hys die blanke seile.” Netso V, 38-92.

(IX, 82-84) „Vandaar is ek deur ongunstige wind nege dae voortgedrewe oor die visryke see; maar die tiende dag het ons voet geset op die land van die Lotos-eters.” Met dieselfde getalle ook VII, 252-254. Dit sou gemaklik wees hier nog 'n tiental voorbeelde aan toe te voeg.

Ons kan ook nog op 'n paar andere verskynsels wys. „Driemaal gelukkig en viermaal die Danaers wat toe omgekom het in die wye land van Troje!” (V, 306 e.v.) „Want twaalf uitmuntende konings oefen die heerskappy onder die volk uit, en die dertiende is ek self” (VIII, 390 e.v.). Die seile van Odysseus word deur die wind „in drie en in vier stukke geskeur” (IX, 71).

Hoewel hierdie ooreenkomste geen bewyse is nie, is dit tog die moeite werd om hulle te registreer. Op hul volle waarde kan hulle eers in 'n breëre studie oor die Fenisiese elemente in die Odysseus-verhaal geskat word. In hierdie slotopmerking kan ek maar net die vermoede uitspraak dat ook op die punt van die literêre styl die Grieke

---

⁶¹) Aangehaal na die uitgawe van J. C. DE BRUIJN en C. SPOELDER, 1937.

meer van die Semitiese volke geleer het as hulle later self bewus was. Al kan geen regstreekse literêre afhanklikheid gekonstateer word nie, invloed van 'n vaëre soort is hoogs waarskynlik.⁶²⁾

In die Martyrologium van Bet Selok⁶³⁾ kom die sin voor „Terwyl hy gedurende sewe jaar hom welwillend gedra het, het hy in die agste jaar sy dogter doodgemaak.” Dis die enigste voorbeeld wat ek tot nou toe in die Siriese literatuur het kan vind. Dit sal moeilik wees om te beslis of ons hier 'n laat uitloper van die Aramese getalle-trapspreek kry of wel 'n voorbeeld van die sterke invloed wat die Griekse literatuurvorme op die Siries uitgeoefen het.

Pretoria, 4 Desember 1946.

A. VAN SELMS.